

ŞEHRİN SALONU OLARAK KAMUSAL AÇIK ALANLAR

Tebrikler, kentli oldunuz! Buraya nasıl geldiniz, iş için mi yoksa havasını suyu mu bir başka geldi? Belki kalabalığın enerjisini sevdiniz. Havasına suyuna az vakit, çok ihtiyaç oluyor. Siz bana bakmayın, iyi ki geldiniz. Bu yerin mimarisi konuşur, coğrafyası tektir. Biraz çok çalışmak gerekiyor burada, bir de araçla ulaşım biraz düşkünüz. Başka çaremiz yok, öyle büyük ki buralar, yürüyerek hiçbir yere yetişemezsiniz. Hem araç yolları ve köprüler yüzünden isterseniz de yürüyemezsiniz. Ama merak etmeyin, ne yaptık biliyor musunuz; bakın, burası meydan, şurası park. Buralarda buluşup soluklanıyoruz. Çocuklarımız oynuyor, köpeklerimizi gezdiriyoruz. Güneşten D vitamini alıyor, ağaçların gölgesinde kitap okuyoruz. Burada barış ve huzuruz, gün geliyor meydanlara çıkıyoruz. Hakkımızı arıyor, sesimizi duyuruyoruz. Çatışacaksak da uzlaşacaksak da sesimizle, fikrimizle medeniyete yaraşır şekilde derdimizi anlatıyoruz. Buralar olmasa sesimiz kısılır, daralır nefesimiz. Burada bireylikten çıkıp kentimizi benimser,, kentli kimliğimizle görünür oluruz. Buralara gelmeyi sakın ihmal etmeyin, kenti burada sevecek, ruhunuzu burda besleyeceksiniz. Haklarımızı birlikte koruyacak, sevincimizi derdimizi hep birlikte paylaşacağız. Yine buralarda rastlaşmayı umuyorum, yeni mekanınız size iyilik getirsin. Görüşmek üzere!

“Ve Tanrı insanı yarattı” der gibi: Ve insan şehirleri kurdu.

İlk çağlarında doğayı evi bilen insanlar, bugün 21. Yüzyılda kendi inşa ettikleri dünyada, şehirlerde yaşıyorlar. Bugün her şey etrafımızda dönüyor, insan her şeyin merkezinde. Bütün uzlaşma ve çatışmaların ardındaki temel güdü, bulunduğumuz bağlama göre sahip olduğumuz kimliği muhafaza edebilme; bir başka deyişle “görünür olma” arzusu. Modern çağda bu arzunun daha da güçlendiğini söylemek mümkün. Tüketim toplumlarında zamanla yarışan insan için, (yasalar ve ahlakî kurallar çerçevesinde) daha iyi yaşam standartları ve ruhsal tatmine ulaşmanın en iyi yolu, bilgiyi edinmek, kullanmak ve yönetmek.

Bu amaç doğrultusunda, tabiri caizse “bir yerlere gelmeye” çalışan kentli, kimliğini içinde bulunduğu mekanlara göre korumayı ve tanıtmayı arzuluyor. Kimlik inşası kişisel eforumuz sonucu ortaya çıkadursun, toplum hayatının bir mensubu olmak her birimiz için belirli haklara sahip olmayı da beraberinde getirdiğinden, toplum için ortak zemini söz konusu olan her alanda vatandaşlık kimliğimiz ardında söz sahibi olmak da hakkımız oluyor.

Kent hayatının mihenk taşları olup toplumu görünür kılan kamusal açık alanlar, en önemli ihtiyaçlarımızdan biri olan aidiyet duygusunu karşılıyor, içinde yaşadığımız kenti benimsememizi, deneyimlememizi, aynı kenti paylaştığımız insanlarla çeşitli düzeylerde iletişim kurarak sosyalleşmemizi sağlıyorlar. Yaşam kalitemizin basitçe eylem kalitemiz tarafından belirlendiğini düşünürsek, yoğun araç trafiği, okul/iş temposu gerekçesiyle günün büyük kısmını kapalı kapılar ardında geçiren kentliler için kamusal açık alanlardan

olan parklar ve bahçeler de ayrı bir önem taşıyor. Sosyal psikolog Andres Di Masso, kamusal açık alanları; “bireylerin, grupların ve kalabalıkların politik önelere dönüşebildiği yer” olarak tanımlıyor. Ben de kamusal açık alanın kentli için önemini açıklayarak çıktığım yolda, Haziran 2013’te başlayan ve etkileri hala sürmekte olan Gezi Parkı eylemlerini taban alarak, ülkemizde Gezi olayları süresince bu mekanlarda ortaya çıkan uzlaşma ve çatışma örneklerini ele almaya çalışacağım.

Taksim’de Gezi parkının yıkılma kararına karşı başlatılan ve kısa zamanla birçok şehre yayılan direnişe, kentlerin en önemli meydan ve parkları ev sahipliği yaptı. Farklı meslek ve yaş gruplarından, her türlü siyasi ve dini görüşe mensup birçok vatandaş, mekansal siyasete dahil olma isteğiyle eylemlerde yer alırken, kamusal açık alanlarımız da uzlaşma ve çatışmanın geniş çaplı örneklerine tanıklık ettiler.

İlk olarak “ön-uzlaşma” diyebileceğimiz eylemler ile başlayalım. Gezi Parkı’na ağaç kesimleri için girileceği gün, vatandaşlar durumu protesto etmek amacıyla parkta toplanıp kitap okumuşlardı. Vatandaşın illegal bir hareket görmeksizin polisin parka su sıkarak müdahale etmesi, etki-tepki gibi basitçe açıklanabilecek bir mantık ile vatandaşları sokağa döktü. Sosyal medyanın büyük yardımı ile çok kısa sürede organize olundu ve meydanlarda yüründü, sloganlar atıldı. Gezi Parkı İstanbullu için çok şey ifade ediyordu, durumu ağaç kesmeye itiraz olarak yorumlamak sığılıktan başka bir şey değildi, kentlinin benimsediği bir mekanın mücadelesiydi bu. Şehrin asfalt ve betonlara verdiği bir molaydı Gezi, çocukluğumuz ve yaşlılığımız olacaktı, tavanı gökyüzü, ağaçları perde, misafiri bol salonuydu şehrin. Eylem bu yüzden gerekiyordu, hem anayasal hak, hem de ses vermenin en temel yoluydu. Bir uzlaşma dilekçesi olan eylemler, çatışma gerekçesine dönüştürüldü ve polis kuvvetleri eylemcileri durdurmak için biber gazı ve tazyikli su ile müdahale etti. Bu noktada çatışmaya mekanın nasıl ev sahipliği yaptığına bakalım: Kamusal açık alan olan meydanlarda insanlar, Masso’nun da söylediği gibi politik önelere dönüştüler. Açık alanın mekansal gücü, kalabalığı mümkün kılmasıydı. Görme ve görülmenin, senkronize olarak slogan atmanın, beraber polis şiddetinden korunmaya çalışmanın verdiği bir aidiyet hissi, eylemcinin dayanışma arzusunu güçlendirirken, eyleme son vermek isterken karşısında bir birleşme gözlemleyen polisin çatışma eğilimini tetikledi.

Park ve meydanları uzlaşma ve çatışma zeminine dönüştüren ve günlük direniş programında uzun bir süre ayrılan bir diğer aktivite ise gerçekleşen forumlardı. Yazılı kurallar konulmamasına ve belli bir yöneteni olmamasına rağmen insanlar konuşup uzlaşmaya öyle istekliydiler ki, muntazam bir düzen kendiliğinden hakim oldu. Sıra ile söz hakkı alınarak herkes fikirlerini paylaştı, alanlarında uzman mimarlar, kent plancıları ve hukukçular bildiklerini paylaştı, sahip olunan haklar ve kentsel mekanların değeri kavrandı. Parklar ve meydanlar fikir alışverişlerinin yapıldığı platformlara dönüştüler.

Forumların yanısıra film gösterimleri ve tiyatrolar düzenlendi. Eylemciler tarafından başlanan kitaplarla standlar kurulup herkes okumaya teşvik edildi. Ev yapımı yiyecekler paylaşıldı, büyük sofralar kuruldu. Park ve meydanlar bu aktivitelerle çok çeşitli

mekansal dönüşümlere uğramış oldu, zaten fikir ve eylem birliği içerisinde olan insanlar, dostluk ve muhabbetlerini geliştirmekle birlikte, gündelik aktivitelerini meydanlara taşımış oldular.

Sokak, park ve meydanların el verdiği bir başka imkan ise graffiti ve duvar yazıları oldu. Direnişin teşviki ve ifadesi adına duvar yazıları ve semboller de en önemli anlatım biçimlerinden biriydi. Öfke ve başkaldırının yanısıra dahice mizah örnekleri verildi.

Gezi Parkı direnişindeki istikrarın ardındaki en etkili güçlerden biri olarak; park ve meydanlardaki mekan kullanım ve dönüşümünde itekleyici bir gizli güç olan sosyal medyadan bahsetmemek haksızlık olur. Twitter, Facebook gibi sanal mecralarda yazılı ve görsel paylaşımların mümkün olması, ülke çapında haberleşme ve fikir alışverişine olanak verdi. Bu mekanlarda bakanlar, valiler, gazeteciler, ve her türlü görüşten vatandaşların fikir beyanları gerçekleşirken, tıpkı meydanlarda olduğu gibi burada da uzlaşma ve çatışma fikir düzeyinde mümkün kılınmış oldu. "Hashtag" denilen başlıklarla eylemi konu alan paylaşımlar hızla yayılırken, eyleme eleştirel yaklaşan yahut karşıt görüşte olanlar da sosyal medyada seslerini duyurdular. En önemlisi de, mekansal dönüşümlere zemin hazırlayan fikir alışverişlerinin birçoğunun burada temellendirilmiş olmasıydı. Dezenformasyon gerçeğinin yanısıra, sanal mekan birçok konuda ana akım medyadan önce insanları bilgilendirerek, düşünce ifadesi ve eyleme geçme konusunda cesaretlendiren bir yer hükmündeydi.

Kentlerin ayrılmaz bir parçası olarak kamusal açık alanlar, kentlinin kente aidiyet duygusunu tatmin ederken bir yandan da yaşam kalitesini artırıyor. Kentin kalabalığı ofiste, bankada, alışveriş merkezinde birbiriyle etkileşimi güçlü olmayan birey ve gruplardan oluşurken, park ve meydanlarda söz konusu kalabalık homojenleşiyor, herkes statü ve görevlerinden soyunup eşit hale gelerek, ortak bir zemin bulmanın özgürlüğü ile doğal bir biçimde kimi zaman uzlaşıp kimi zaman çatışıyor. Gezi olaylarındaki örneklerde de görüldüğü gibi, bu mekanlar esnek işlevlere sahip ve temel olarak kentlileri buluşturma bazında tasarlandığından, karşılaşmaların niteliğine göre kolaylıkla çeşitli aktivitelere uygun alanlara dönüştürülebiliyor. Hem politik hem sosyal anlamda etkinliklere olanak vermesi sayesinde, kentlinin kimliğini ifade edip topluma entegre hissettiği yegane yerler niteliğinde gibi duruyor.

KAYNAKÇA

1) Ak, Behiç, 2013, "Başka Bir Kamusalık Mümkün! Gezi Parkı!", **Mimarlık**, 372, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, ss.15-26.

2) Akdemir, Zafer, 2013, "Mücella Yapıcı: 'Artık Mahalle Parklarında Oluşan Forumlarda Kentinve Hayatın Her Alanına Dair Çok Değerli Tartışmalar Yapılıyor. Neredeyse Her Yer TMMOB Kent Sempozyumu", **Mimarlık**, 373, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, ss.20-23.

3)Di Masso, Andre, 2012, "Grounding Citizenship: Toward a Political Psychology of Public Space", **Political Psychology**, Vol. 33, ss. 123- 140

4)Tekeli, İlhan, 2013, "Taksim Gezi Parkında Yeni Bir Siyaset Kültürü Uç Verdi", **Mimarlık**, 372, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, ss.18-19.